

EL CAPITALISME ANDORRÀ

Andorra és un país amb sort. Per començar, una part considerable dels impostos els aporten visitants i turistes. Si comparem el nombre anual de turistes amb la població local en els 213 països que figuren en les estadístiques del Banc Mundial, veiem que Andorra és el país del món amb més turistes en relació amb els habitants que hi resideixen. Aquesta proporció és de 25 vegades, mentre que la de Mònaco, que seria el següent país en aquesta classificació, és de 8. Les illes del Carib quedarien ben lluny d'aquests nivells. Només la regió administrativa de Macau, al sud de la Xina, té una proporció comparable a la d'Andorra.

I això sense tenir en compte el nombre de visitants que no pernocten al país, que el 2011 va ser d'uns 6,5 milions de persones, enfront dels dos milions que sí que ho van fer (aquests últims són els que es consideren turistes). Encara considerant que l'estada mitjana al Principat és més curta que als països veïns, unes 2,6 nits per persona, contra 9,2 a

Espanya i 6,7 a França, Andorra continua superant àmpliament aquests dos països quant a l'aportació relativa que representa el turisme a la riquesa nacional. Això explica que tradicionalment Andorra no hagi hagut de recórrer a la tributació sobre els salaris i els beneficis. El 2011, el 86% dels ingressos de l'administració central van provenir de la imposició indirecta, o sigui sobre productes i serveis, i només un 2% de la tributació directa.

Andorra també ha tingut la sort, o l'encert, de no haver-se venut les «joies de la corona». El Principat manté un model econòmic en el qual sectors estratègics com les telecomunicacions i l'energia elèctrica estan sota control públic. Aquesta presència pública en sectors clau conviu amb la voluntat popular d'evitar una excessiva intromissió de l'Estat en l'economia.

Els darrers trenta anys, els governs de la majoria de països europeus han posat a la venda les seves participacions en empreses públiques de telefonia, electricitat, gas i altres serveis, amb l'argument que la gestió privada és més eficient. Però la gestió privada ha portat moltes empreses i bancs al desastre. Cal recordar que la banca islandesa havia estat pública fins al 2000 i que en només vuit anys va aconseguir la proesa de causar la fallida, en sentit literal, de les finances de l'illa de gel.

Es pot argumentar que la venda d'actius permet als Estats reduir el seu deute i, doncs, pagar menys interessos. No obstant això, no és gaire encertat, quan hi ha altres solucions a l'abast, vendre actius per pagar deutes, perquè les rendes que proporcionen les participacions empresarials acostumen a incrementar-se amb el temps. Per exemple, imaginem que es vol cancel·lar un deute de mil milions d'euros, que representa uns interessos de cinquanta milions d'euros l'any, amb la venda d'unes accions del mateix import que proporcionen uns dividends de cinquanta milions d'euros l'any. Al cap de vint anys, amb un creixement dels dividends del 7% anual, les accions donaran una renda anual de 193 milions d'euros. Potser a curt termini sembla racional vendre actius, però amb una perspectiva de llarg termini no ho és. És preferible reduir el deute racionalitzant la despesa o incrementant els ingressos corrents.

Autor:

Carles Torres
Economista

Allò que és veritablement eficient, per a les arques de l'Estat, és vendre accions a un preu elevat, aprofitant els moments de més eufòria borsària... Per exemple, poc després que el govern britànic privatitzés bona part de les empreses públiques del país, va tenir lloc el crac del 1987. La qüestió és que la borsa permet vendre les accions d'una empresa molt per sobre del seu valor comptable. D'aquesta manera, els governs obtenen un bon grapat de diners i els inversors particulars compren accions sobrevalorades. Però els governs, els més hàbils de tots els venedors de fum, s'ho gasten tot ben aviat i després es queden sense una important font d'ingressos. A Andorra això no ha passat. Potser respon a una visió estratègica o potser és perquè el país no disposa de mercats financers desenvolupats que permetin vendre accions per sobre del valor real. O potser es deu a la manca de necessitat de crear un model de «capitalisme popular» que allunyi el perill del comunisme o del socialisme combatiu, ja que aquí mai no ha existit aquesta por que tant ha sacsejat el cos dels governants europeus (en tot cas, allò que mai els ha fet por és jugar amb els estalvis dels ciutadans).

Posem l'exemple de Telefónica. El 1997, el govern espanyol es va vendre el 21% d'aquesta companyia per 3.786 milions d'euros. L'operació va merèixer la distinció Deal of the Year (Negoci de l'any) per part de la prestigiosa publicació *Corporate Finance* el desembre del 1997. Però aquells 3.786 milions d'euros s'han evaporat. Si l'estat espanyol no s'hagués venut aquella participació, avui estaria ingressant 1.300 milions

d'euros anuals a compte dels beneficis de la companyia. Cada tres anys, tornaria a tenir tot allò que va ingressar d'una sola vegada. I, quina casualitat, un any després de la col·locació de les accions, va tenir lloc el crac del 1998 i, una mica més tard, el cicle baixista de 2000-2002, que va afectar amb duresa les empreses tecnològiques (és clar que la venda d'accions per part dels governs és el millor predictor de cracs borsaris). Així que el «negoci de l'any» va ser un «mal negoci secular», tant per a l'estat espanyol com per als inversors. Com que Telefónica ha tingut una evolució borsària força negativa, podem comprovar la diferència entre invertir en borsa i invertir en empreses. Podem constatar igualment la paradoxa que si bé els estats són molt astuts venent les seves participacions empresarials a preus sobrevalorats als ciutadans, a llarg termini es demostra el mal negoci que fan. Podríem parlar també de Gas Natural, Endesa, Argentaria, Trasmediterránea, Inespal... Un cas flagrant és la participació del 100% a Enagas que el govern d'Espanya es va vendre per 392 milions d'euros entre el 1994 i el 1997. El 2012 aquesta companyia va obtenir uns beneficis de 543 milions d'euros i va pagar com a impost de societats 163 milions d'euros: en només un any, l'estat espanyol va deixar d'ingressar 380 milions d'euros, o sigui gairebé tot allò que va obtenir amb la venda de la companyia.

Els ingressos patrimonials dels estats o de les corporacions locals, és a dir, les rendes que obtenen els ens públics de les seves participacions en empreses públiques o de béns

patrimonials, són considerats els «últims de la fila» entre els ingressos públics a causa del seu pes relativament intranscendent respecte al total d'ingressos. Tanmateix, és clar que si l'estat espanyol no hagués malvenut el seu patrimoni, una part de les recents retallades en sanitat, educació i investigació no haurien estat necessàries. La venda dels seus drets a Telefónica, Repsol, Endesa, Enagas i Gas Natural, a l'administració central espanyola li representa ara una pèrdua d'uns 4.300 milions d'euros anuals.

Els ingressos patrimonials del Govern d'Andorra van ser d'uns 13 milions d'euros l'any 2012. Es dona la circumstància que aquest import en relació amb el PIB andorrà equival a tot allò que el país veï deïa d'ingressar cada any per aquest concepte en relació amb el seu PIB. En el cas d'Andorra, aquests ingressos permeten finançar, per exemple, totes les prestacions familiars (8 milions d'euros el 2013).

Un altre aspecte en el qual Andorra destaca positivament respecte al nostre entorn és que no ha necessitat rescatar cap banc. Recordem que a molts països els ajuts a la banca

gairebé equivalen a les retallades en serveis bàsics per a la ciutadania i, per tant, poden ser considerats els responsables que la recessió s'hagi convertit en una depressió econòmica per a una àmplia capa de la població. La raó del bon comportament dels bancs la podem atribuir en part a la tradicional prudència dels banquers del país, però hi ha sospites raonables que l'aïllament d'Andorra respecte als circuits financers internacionals ha evitat que la globalització malmetés el judici d'aquests banquers.

De fet, els bancs andorrans no sols no han necessitat cap injecció de diners públics, sinó que contribueixen a les arques de l'Estat en una proporció molt més gran que la de les entitats financeres de la major part de països, i això malgrat que els bancs andorrans no han pagat tradicionalment impostos sobre els beneficis, sinó un impost indirecte. Al nostre país existeix un tipus impositiu indirecte general que grava els productes i serveis, que és del 4,5%. Hi ha un tipus reduït, de l'1%, per a béns bàsics com aliments i llibres, i un altre de superreduït del 0% per a sanitat, educació i arrendaments d'habitatges. I també n'hi ha un d'incrementat, del 9,5%, aplicable únicament als serveis financers. En canvi, a Espanya hi ha un tipus general de l'IVA del 21%, un tipus reduït del 10% per a l'habitatge i l'hostaleria, i un de superreduït del 4% per a béns bàsics com aliments o llibres (que probablement l'any que ve pujarà al 10%), mentre que la major part dels serveis bancaris n'estan exempts, igual que a la resta de països de la Unió Europea.

Davant la necessitat de posar al dia el seu model fiscal, Andorra aposta per la simplicitat: un tipus impositiu del 5% per a les rendes (del treball i del capital) d'entre 24.000 euros i 40.000 euros anuals, i del 10% per a les rendes superiors a 40.000 euros, amb una exempció dels primers 3.000 euros de rendes del capital. Aquests tipus impositius queden ben lluny del 40% o 50% que són aplicables a partir de determinats trams de renda a la gran majoria de països i que no els han evitat incórrer en déficits recurrents, deutes públics insostenibles i alts nivells de pobresa i desigualtat.

Es diu que aquestes taxes proporcionals atempten contra el principi de la progressivitat impositiva. És a dir, qui guanya 40.000 euros per any pagarà 4.000 euros i qui guanya 400.000 euros, pagarà 40.000 euros, mentre que amb un tipus progressiu aquest últim pagaria fins a 200.000 euros. Però la progressivitat potser ha portat a una forta càrrega fiscal sobre les rendes mitjanes i altes, mentre que ha propi-

ciat la creació de figures legals que donen a les rendes molt elevades i als grans patrimonis condicions encara més avantajoses que els paradisos fiscals, com ara les societats patrimonials o les SICAV (Societats d'Inversió de Capital Variable). Els beneficis d'aquestes darreres tributen només a l'1% en l'impost de societats, mentre que el tipus general d'aquest impost és del 30% i del 25% en el cas de les pimes. Així, ens trobem amb països en què les societats que generen llocs de treball tenen una tributació molt elevada mentre que les societats que només gestionen patrimonis gairebé no contribueixen a hisenda. Fins a l'any 2010, els accionistes de les SICAV podien vendre les seves participacions i obtenir plusvàlues sense pagar impostos, amb la maniobra lícita de fer una reducció de capital social equivalent a la retirada de diners: un típic exemple de la picaresca, emparada per la llei, a què dona lloc la creació de règims fiscals privilegiats que una minoria reclama per no ser «víctima» de les condicions aplicables a la majoria.

A Espanya, aquestes societats necessiten cent socis per constituir-se. A la pràctica, les entitats financeres s'encarreguen de crear una SICAV a mida d'un gran patrimoni amb 99 socis d'«acompanyament», anomenats «mariachis». A Andorra, aquesta estructura també existeix, però el seu cost de constitució és la cinquena part i el seu capital mínim és la meitat que al país veí, i es pot crear a partir d'una sola persona, de manera que és més assequible i no cal recórrer a homes de palla. La seva fiscalitat sobre els beneficis és nul·la, de manera que es manté el greuge comparatiu que s'aplica a altres països, però aquest greuge és inferior en el cas d'Andorra gràcies al millor tractament fiscal a les societats en general. Tanmateix, no deixa de ser curiós que al mateix temps que Andorra va deixant de ser un paradís fiscal segons les definicions a l'ús, es converteix en un paradís fiscal per a les grans fortunes semblant als que ja existeixen en els països del nostre entorn, una exigència imposada per la progressiva inserció del nostre país en el món global.

Andorra sempre s'ha preat d'incentivar l'esperit empresarial. No obstant això, hi ha un aspecte en el qual la realitat desmenteix aquesta declaració d'intencions: l'elevada cotització que els autònoms han de pagar a la seguretat social, fins i tot després de les favorables modificacions que es van introduir el juliol d'aquest any. Andorra i Espanya són dels països que tenen un model fiscal més regressiu per als treballadors i empresaris autònoms. En ambdós països, aquests professionals han de pagar una quota a la seguretat

social d'uns 300 euros mensuals. Al Principat, la quantitat es redueix a 200 euros mensuals si el resultat anual és inferior als 12.000 euros. Això encara representa 2.400 euros anuals, el 20% dels beneficis, o una proporció encara més elevada si els beneficis són inferiors al límit indicat. Però la cotització general és de 400 euros mensuals quan els ingressos superen els 24.000 euros anuals. Això implica, per exemple, que un autònom que guanyi un milió d'euros l'any només ha de pagar 4.800 euros anuals de quotes socials, un 0,48% dels seus beneficis: no s'aplica la proporcionalitat simple que es pretén aplicar a l'impost sobre la renda. En aquest cas, el model impositiu no és gaire eficient perquè, d'una banda, implica una càrrega excessiva sobre les rendes moderades i d'altra banda significa una pèrdua significativa d'ingressos per a la seguretat social en no gravar percentualment, encara que sigui de manera moderada, les rendes més elevades.

Malgrat que podem considerar Andorra una nació afortunada, ens trobem també que és un dels països del món on

més ha caigut la renda nacional els últims anys. Prenent de nou les dades del Banc Mundial, del 2007 al 2011 el PIB del Principat va caure un 15%, només per sota de l'arxipèlag caribeny d'Antigua i Barbuda i de Letònia, i igual que l'atribolada Grècia. Això té a veure, en part, amb la davallada de l'11% del nombre de turistes en aquest període, però sobre tot al retrocés d'un 36% de la construcció privada i d'un 25% dels beneficis del sector financer, que té un pes relatiu en l'economia nacional molt més elevat que en la gran majoria de països.

De ser considerada una terra d'oportunitat per a la gent de fora, avui molta gent de dins creu que Andorra és un país amb manca d'oportunitats. S'ha de dir que el concepte d'oportunitat no té ben bé el mateix significat que en el passat: abans volia dir trobar un lloc de treball (encara que no fos qualificat) o fer riquesa. Avui, és la possibilitat de treballar en allò que un vol o per allò que s'ha preparat de manera específica. Per aquest motiu, avui dia un país amb oportunitats és aquell que crea llocs de treball qualificats.

El fet de no tenir mercats financers desenvolupats potser ha ajudat que l'Estat andorrà no s'hagi malvenut les joies de la corona però té, en contrapartida, l'inconvenient de no per-

metre a les empreses del país emetre títols de deute que puguin ser adquirits directament per estalviadors i inversors. Crida l'atenció el fet que les empreses privades andorranes poden emetre accions però no obligacions, mentre que en pràcticament qualsevol lloc del món desenvolupat sí que ho poden fer. Hi ha ocasions en què a una empresa li convé més un finançament bancari, però en d'altres, sobretot si obté una elevada rendibilitat del seu capital, li convé més emetre bons o obligacions, una mancança que resta eficiència i capacitat inversora a les empreses del país. Paradoxalment, l'obertura econòmica no planteja aquesta possibilitat.

Si bé Andorra s'ha vist beneficiada pel seu relatiu aïllament del món globalitzat i pel fet de no tenir borsa de valors, no ha estat al marge de la tendència global als projectes desproporcionats d'infraestructures. Les obres més destacades en aquest sentit han estat el Túnel del Pont Pla (amb un cost de 43 milions d'euros enfront dels 11 milions previstos), el Túnel dels Dos Valires (que va costar 160 milions d'euros mentre que s'havia pressupostat per 71 milions) i la primera fase de la desviació de Sant Julià, que ha costat 80 milions d'euros. El cost total d'aquestes infraestructures equival a l'11% del PIB andorrà. En termes relatius, és gairebé tres vegades tot allò que Espanya ha invertit en el tren d'alta

velocitat, que és el 4% del PIB, i que tampoc no ha destacat per la seva rendibilitat econòmica. Tot i que no es pot negar la utilitat d'aquestes obres, el seu cost ha estat superior a la capacitat del país i ha generat un fort increment de l'endeutament públic.

De tota manera, amb el marc fiscal actual, l'Estat hauria de tenir prou recursos per fer front a les seves despeses sense generar nous dèficits. La recaptació del 2012 de l'impost de societats i de l'impost d'activitats econòmiques va ser de 16 milions d'euros amb un tipus impositiu del 5% per ser el primer any que s'aplicava. Aquest any, amb el tipus del 10%, cal esperar una recaptació equivalent a l'1,25% del PIB, ben a prop de l'1,5% del PIB que va recaptar l'estat espanyol el 2011 per aquest concepte amb tipus impositius d'entre el 25% i el 30%. De fet, al país veï el tipus impositiu efectiu sobre societats va ser de només l'11,6% sobre els beneficis, a causa de les desgravacions i de la compensació de resultats negatius d'altres anys.

Quant hauria de recaptar Andorra amb els gravàmens sobre la renda? L'administració central espanyola recapta un 15,5% del PIB entre l'impost de societats, els impostos indirectes i l'IRPF. El Govern d'Andorra recaptarà aproximadament un

11,8% enguany amb les dues primeres figures impositives i la petita part d'impostos directes (no societaris) que ja ingressa. Però Espanya gasta un 2,6% anual del PIB en prestacions d'atur. Posem que Andorra volgués crear un fons per a l'atur equivalent al 0,5% anual sobre el PIB. Llavors, com que té més recaptació via imposició indirecta i té menys despesa per prestacions d'atur, li seria suficient una imposició de la renda equivalent a l'1,1% del PIB, mentre que Espanya ha de recaptar l'equivalent del 7,1% del seu PIB per aquest concepte. I això ho pot aconseguir Andorra amb una imposició indirecta i directa molt inferiors a les d'Espanya.

En resum, el capitalisme andorrà és un model econòmic que aposta per la lògica econòmica i la simplicitat, amb certes incoherències, i en la mesura del que és possible en un món que tendeix per inèrcia a la irracionalitat. És un model que manté un equilibri sense prejudicis ideològics entre la intervenció de l'Estat i la llibertat de mercat. És un model que, paradoxalment, s'ha vist afavorit pel seu relatiu aïllament respecte a l'economia global. És un model que té la capacitat de ser sostenible a llarg termini. Però és també un model que preserva encara maneres de fer que limiten les oportunitats a empreses i individus.